

верхній плиті з чорного лабрадориту (1300 мм×1120 мм×150 мм) – існуючий обеліск з викарбуваним на ньому написом, який засвідчує поховання Василя Нагірного.

Для збільшення висоти пам'ятника під обеліск додається основа з теребовлянського каменю (висота 480 мм). Навколо пам'ятника – мощення та сходи з теребовлянського каменю.

Основні розміри пам'ятника: ширина – 1,5-1,3 м; довжина – 4,0 м; висота у місці встановлення існуючого обеліску – 3,38 м; висота у місці встановлення піраміди – 1,42 м.

Геометричні символічні форми гармонійно об'єднані в єдину композицію. Написи на піраміді виконуються на зразок напису на існуючому обеліску могили Василя Нагірного.

Основні матеріали:

- піраміда – тетраедр, нижня і верхня плити основи пам'ятника, два хрести – чорний лабрадорит (на зразок існуючого обеліску) з полірованими поверхнями;
- основа обеліска, середня плита основи пам'ятника, додаткова основа під обеліск, мощення та сходи навколо пам'ятника – теребовлянський камінь із шліфованими поверхнями;
- світильники – неіржавійна сталь.

На думку авторів – це найоптимальніший варіант об'єднання захоронень і створення надгробного пам'ятника для трьох людей, близьких не лише кровно, а й ідейною та духовною спрямованістю у своїх життєвих засадах та у праці.

При створенні проекту пам'ятника особливо враховувалась матеріальна сторона проблеми, щоб не залишився він лише ідеєю, а міг би бути здійсненим за порівняно невеликий кошт.

УДК 72.01(477)“19/20”

Стасюк О.С.

НУ "Львівська політехніка", кафедра РРАК

ПРОБЛЕМИ АРХІТЕКТУРНОГО РОЗВИТКУ КОМПЛЕКСІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЛЬВОВА

© Стасюк О.С., 2000

Розглядається процес формування архітектурного середовища вищих навчальних закладів на прикладі Львова. Наведено коротку історичну довідку, стислий бібліографічний огляд і окреслено основні питання, що постають при розгляді даної теми.

Перші вищі навчальні заклади виникають в Європі в XII столітті в Болоньї і в Парижі. В кінці XVI століття їх діяло вже понад 20. Деякі виникають стихійно, як корпорації вчителів і учнів, деякі були фундовані володарями. Згодом вищі навчальні заклади починають створюватися за сприяння держави і стають державними, що було особливо характерно для великих європейських держав-монархій доби абсолютизму – Австрії, Великобританії, Франції, Німеччини. Більшість вищих навчальних закладів функціонували спочатку в пристосованих приміщеннях. Але поступово починає формуватися окремий тип споруди вищого навчального закладу, котрий повинен задовольняти функціональні потреби, а також своїм зовнішнім виглядом підкреслювати вагу і значення розташованої тут інституції. Всьому світу відомі університетські комплекси Оксфорда чи Кембріджа, які формувалися

протягом віків. У наш час саме ці фактори – функціональність і презентабельність – знову стають актуальними. Престижні вищі заклади освіти надзвичайно уважно і з повагою ставляться до своєї історії і традицій. А одним із свідчень цього є архітектурний образ.

У Львові налічується 11 вищих закладів освіти. Історія більшості з них починається в XIX столітті. Саме в цей час починають формуватися їх архітектурні комплекси у тому вигляді, в якому ми знаємо їх сьогодні, переважна їх більшість знаходиться в центральній частині міста і займає споруди, збудовані в кінці XIX – на початку XX ст.. Тобто можна стверджувати, що вищі заклади освіти Львова грають помітну роль у формуванні архітектурного образу міста.

Медичний університет володіє чудовим комплексом споруд на вул. Пекарській, побудованих в кінці XIX століття для медичного факультету Львівського університету.

Львівський національний університет має надзвичайно цікавий комплекс навчальних корпусів в районі вулиць Драгоманова та Кирила і Мефодія з бібліотекою, ботанічним садом і обсерваторією, збудований в кінці XIX – початку XX ст. для потреб університету.

І, звичайно, Львівська політехніка володіє презентабельним комплексом споруд в районі вулиці Бандери, збудованих в XIX столітті для потреб Львівської політехніки. Львівська політехніка є колицюю Львівської архітектурної школи, а комплекс корпусів Львівської політехніки є найстаршим комплексом споруд у Львові, зведених спеціально для потреб вищого навчального закладу, який крім того планувався і розвивався саме як комплекс. (Хоча Львівський університет засновано в XV столітті, перший навчальний корпус для потреб університету збудовано лише в 1890-х роках, а це на 15-20 років пізніше від побудови корпусів Львівської політехніки. А те, що вже існує, неминуче впливає на те, що створюється). В період між 1847 і 1939 роками для потреб Львівської політехніки збудовано чотири великі навчальні корпуси. Крім того, декілька споруд приєднано і реконструйовано. Весь цей архітектурний комплекс виріс в районі сьогодишньої вулиці Бандери, утворивши доволі компакту групу. І хоча цей процес відбувався на зламі століть, в період бурхливих змін, всі споруди стилістично гармонійні і композиційно підпорядковані одна одній.

Потрібно також зазначити, що деякі вищі заклади освіти функціонують у пристосованих приміщеннях – будівлях колишніх монастирів, гімназій тощо. З огляду на час спорудження частина з них вже є пам'ятками архітектури державного та місцевого значення. Процес пристосування історичних будівель для потреб вищих навчальних закладів триває і сьогодні. Способи і методи такого пристосування необхідно поставити на наукову основу і в умовах навчального процесу та зростаючого технічного прогресу забезпечити належне збереження цих пам'яток.

Теми архітектури навчального закладу в Україні торкалися вже багато науковців. Зокрема В.Тимофійко розкрив загальні закономірності і схеми об'ємно-просторових вирішень ВЗО на прикладі Києва і південно-східних областей України [1]. Що стосується Львова, то найбільш опрацьованими є матеріали, що торкаються Львівського національного університету, Національного університету "Львівська політехніка" та Медичного університету [2]. Ряд ґрунтовних публікацій, присвячених Львівській політехніці та архітектурній діяльності Ю.Захарієвича, виконано Б.Черкесом, а також Р.Липкою та А.Рудницьким. Проте львівські праці присвячені переважно розвитку архітектурної освіти у Львові, архітектурній історії окремих об'єктів або окремим персоналіям. Поза увагою залишається архітектурно-предметне середовище ВЗО, крім того всі матеріали розрізнені, не складено загальної картини ні в історичному аспекті, ні за існуючим станом.

В 1993-1994 роках архітектурно-реставраційну інвентаризацію корпусів Львівської політехніки проведено на кафедрі реставрації та реконструкції архітектурних комплексів за участю студентів під керівництвом викладачів Ю.Дубика, М.Бевза, О.Антонюка. Ці роботи включали крім натурних обстежень та фотофіксацій також архівні пошуки та архітектурні обміри окремих деталей. У 1994 р. під керівництвом М.Долинської, А.Мартинюк, Ю.Дубика та К.Присяжного за матеріалами інвентарних досліджень складено паспорти історичних будівель, а також опрацьована низка курсових та дипломних робіт з реставрації найстаріших корпусів університету “Львівська політехніка”. Ці роботи не розкрили повністю всіх аспектів архітектурного вирішення комплексу Львівської політехніки, проте вони можуть бути основою для проведення ґрунтовніших наукових досліджень.

Як у публікаціях, так і в інвентаризаційних працях щодо історії архітектури вищих закладів освіти переважно подано лише імена архітекторів будівель, але поза увагою дослідників поки що залишились автори та виконавці розписів, різьби, скульптури, меблів, декорування інтер’єрів та екстер’єрів, елементів опорядження території тощо. Тобто у наявних дослідженнях не опрацьовані достатньо повно питання про “колектив” авторів, який протягом десятиліть працював над формуванням архітектурного та предметного середовища кожної будівлі вищого закладу освіти та його комплексу в цілому.

Головні будівлі вищих навчальних закладів мають свої специфічні засади функціонально-просторової організації, характер оздоблення та декорування. У багатьох корпусах збережені історичні автентичні меблі, обладнання та устаткування (яке сьогодні вже можна віднести до пам’яток техніки). У багатьох корпусах збережені дуже вартісні історичні інтер’єри.

Попередній аналіз показав, що дотепер не ставилося питання про комплексне вивчення питань формування архітектурно-предметного середовища вищих навчальних закладів за методологічною шкалою “художній предмет – інтер’єр – архітектура – середовище”. Методичні основи такого підходу у вивченні історичних споруд вже підготовлені у низці вітчизняних та зарубіжних праць (Я.Тайхман, В.Тимофієнко, О.Роздорожнюк, М.Некрасова та ін.) [3].

Постійна потреба розвитку та вдосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах (яка торкається також зміни в інтер’єрі, плануванні приміщень та корпусів тощо) викликає необхідність дуже фахового та виваженого підходу до нових пристосувань, модернізації архітектурно-предметного середовища. Подібні роботи постійно спостерігаємо у вищих закладах освіти Львова – це нові опорядження фасадів, благоустрій територій, заміна обладнання та меблів, пристосування стрихових та допоміжних приміщень та інші роботи. Їх проведення вже сьогодні показало необхідність фахових знань у галузі історичних засад організації середовища вищих закладів освіти.

200-річний досвід формування архітектурного середовища вищих закладів освіти, нагромаджений у Львові, заслуговує на вивчення, збереження і спадкоємний розвиток.

1. Тимофієнко В. *Учбові споруди в Україні; формування типів і стильові особливості/* – К., 1995. 2. Zajaczkowski W. *Szkola Politechniczna we Lwowie. Rysy historyczny jej zalozenia i rozwoju, tudziez stan jej obecny.* – Lwow, 1894. Poplawski Zbyslaw *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844-1945* – Wroclaw, Warszawa Krakow: (Ossolineum), 1992. Буцко М.І. Купаренко В.Г. *Державний університет “Львівська політехніка” 1844–1994.* – Львів, 1994. іл. Чугайов В.П. Макаrchук С.А. *Львівський університет.* – Львів, 1986. 3. Роздорожнюк О.Я. *Особливості організації предметно-просторового середовища інтер’єру прибуткових будинків в кінці XIX – початку XX століть: (на прикладі Києва): Автореф. дис. ... канд. арх.* – К., 1995. Некрасова М. *Искусство ансамбля: Художественный предмет – архитектура – среда.* – М., 1988.